

Fig. 1. C.W. Eckersberg: Portræt af Bertel Thorvaldsen i S.Luca-akademiets ordensdragt. Olie på lærred.
90,7 × 74,2 cm. Malet 1814. Hannover nr. 147. Kunstakademiet, København.

ECKERSBERG I ROM

Da Christoffer Wilhelm Eckersberg (1783-1853) havde fået den store pris fra Kunstakademiet i København i 1809, drog han året efter ud på sin store tur. Første station var Paris, hvor han levede til 1813 og frekventerede Davids skole. Næste station var Rom, hvor han boede til 1816 optaget af at udføre nogle historiske stykker, han havde bestilling på, og af at male prospekter fra byen og dens nærmeste omegn. Desuden malede han to portrætter, hvoraf det ene forestillede Thorvaldsen, med hvem han boede i hus. Det findes nu på Akademiet i København.

Fra denne rejse er der bevaret dagbøger og breve, som findes på Det kongelige Bibliotek i København. De har været benyttet af Philip Weilbach og af Emil Hannover i deres monografier over kunstneren fra henholdsvis 1872 og 1898, de fra Rom endvidere af M. Galschiøt i en afhandling i Kunstmuseets Aarsskrift 1918.

Dagbogen og brevene fra Paris er blevet udgivet i 1947, det tilsvarende materiale fra Rom publiceres hermed næsten fuldstændigt og med noter. Dagbogen er især regnskabsbog, men rummer mange oplysninger af specifik kunsthistorisk art. Den fortæller således om, hvilke kunstnere han traf i Rom, og den giver data for malerier. For eksempel får vi at vide, at hans portræt af Thorvaldsen er malet i løbet af en måned, fra 8. august til 8. september 1814. Brevene uddyber og supplerer disse oplysninger, og netop med hensyn til Thorvaldsens portræt giver de besked om, hvad han selv har tænkt om dette billede og hvordan det har været opfattet af andre kunstnere i Rom. De fleste af brevene er på dansk, enkelte på tysk, og de er her forsynet med numre fra 1 til 38.

Eckersberg boede hele tiden i hus med Thorvaldsen, men siger egentlig forbløffende lidt om ham, selvom han både i dagbog og breve ofte omtaler ham. Ingen af delene kan undre. Thorvaldsen har været på afstand, men synes dog efterhånden at være kommet til at sætte pris på sin yngre landsmand. Han tog ham med på udflugter i Roms omegn og forærede ham en smuk ring (26, 27). Eckersberg taler ofte om Thorvaldsens arbejder, som tydeligvis gjorde et stort indtryk på ham. Thorvaldsen har også givet ham råd med hensyn til komposition (13). Thorvaldsens kunst har i det hele taget været af afgørende betydning for udformningen

af Eckersbergs stil i disse år. Det er her betegnende, at man efter hans eget udsagn ikke mere fandt Thorvaldsens portræt så fransk (13).

Om ældre kunst taler Eckersberg forbavsende lidt. Han så tidligt under opholdet Rafaels billeder i Vatikanet, og han nævner, med ringe glæde, Michelangelo i det Sixtinske kapel, hvor han var kommet for at høre en koncert (19). Med større glæde er omtalen af Claude Lorrain (2); et par andre ældre kunstnere nævnes i forbifarten. I virkeligheden har han ikke haft brug for den ældre kunst udover antikken, og den i Thorvaldsens version. Hans ballast var iøvrigt, hvad han havde lært i Paris, hans perspektiv, og hvad han kunne se med egne øjne. Når han i breve fra hjemrejsen omtaler middelalderlig malerkunst, som han har set i Pisa og Assisi, er det mest som antikvariske kuriosas, og større er hans glæde ved arkitekturen i Pisa. Det svarer til hans store interesse i det hele taget for arkitektur, som han kalder den første af kunstarterne (2, 14, 15, 36).

I Rom giver denne interesse sig udtryk i de mange prospekter, han malede fra Rom og omegn og som alle rummer arkitektur i klassisk stil, antik eller nyere. Det svarer til interessen for den moderne klassicistiske arkitektur i Paris, som lejlighedsvis nedfældedes i tegninger. Om de romerske prospekter siger han, at de fleste er malet på stedet efter naturen med den allerstørste nøjagtighed, og hans ord støttes af en udgiftspost fra maj 1814, hvor der nævnes et farveskrin til at bære og jern til en feltstol (10, 13, 18, 33). Han siger også, at han følte sig bedst tilpas, når han sådan sad ude i det fri og malede (18).

Her var hans tilflugt, når Rom hvilede tungt på ham, og det var ofte tilfældet. Breve beretter om en voksende lede ved byen. Klimaet er utåleligt, romerne falske og ligeså uudholdelige som de tyske kunstnere. I sommeren 1815 synes han at have lidt af en regulær depression.

Han havde da også mange bekymringer, som melankolien fik til at vokse i betydning. Hans fædrelands prekære situation, hans pengeforlegenhed, voksende gæld og altså klima og befolkning. En særlig årsag til hans nedtrykthed kan også have været den pinlige mistanke om, at hans evner i det fag, historiemaleriet, han specielt skulle uddanne sig i, ikke ganske strakte til. Om »Israelitterne« siger han ganske klart, at det er mislykket (29). Situationen var stort set den, at han i den første tid har længtes tilbage til Paris og i den senere frem til København, og så meget desmere som franskmændene i 1815 havde forladt Rom og derved berøvede byen et for ham tiltrækkende element.

Fig. 2. C.W. Eckersberg: Porta Angelica og Villa del Belvedere. Olie på lærred. 32 × 41 cm. Malet 1813. Hannover nr. 140. Privateje.

Ganske vist var der meget at glæde sig over, siger han, således romernes rent legemlige skønhed (der passede så dårligt til deres indre slethed), den antikke arkitektur, kirkefesterne, musikken og omegnen, men han føler sig ofte ensom og ikke mindst om aftenen efter at kaptajn von Huth – som var munter og altid i pengetrang – var rejst. Og, siger han, man må holde sig kysk, om man så vil det eller ej (17).

Helt så galt gik det vel ikke. Ialt fald havde han en fast veninde, og en enkelt bemærkning i dagbogen antyder forholdets karakter. Hun var den i dagbogen ofte optrædende »N«, som uden tvivl er identisk med den ligeledes nævnte »Nena« eller »Magdalene«. Denne dame dukker op i dagbogen allerede oktober 1813 og nævnes sidste gang i oktober 1815. Hun stod model for ham, men desuden besøgte han hende, udvekslede gaver med hende og tog på udflugt med hende. Hun er også den, han portrætterede i det lille portræt i Hirschsprungs Samling, der tidligere

gjaldt for et portræt af Thorvaldsens elskerinde, Anna Maria Magnani. Det er malet omkring 1. september 1815 og altså på den tid, da hans depression efter brevene at dømme var dybest. Den røber sig måske i personschildringens kulde. Det tør i altfald siges, at der er mere varme i skildringen af klædedragten. Dette sammenholdt med den omstændighed, at han tog portrættet med hjem til København, taler for den antagelse, at det udtrykkeligt er blevet malet for at kunne blive fremvist i København som mønster på det moderne, borgerlige portræt.

Noget tilsvarende må antages at have været tilfældet med Thorvaldsens portræt, som han tydeligvis ikke var utilfreds med. Han siger, at det ikke er i den sædvanlige portrætmagerstil (13) og bemærker, at han har sendt det hjem for at hædre den store landsmand, men han nævner også, at det er Thorvaldsen, der har givet ham ideen.

Forresten undrer han sig over, at han intet har hørt fra Akademiet om billedet, et forhold, som Hannover i sin bog om Eckersberg fremhæver. Eckersberg mener selv, at de ikke har været så glade ved sådan at få et billede sendt på halsen, og at der vist er ugler i mosen. Det er sikkert rigtigt, Akademiet skulle betale forsendelsen, som var dyr, og fattigt var det, men derudover måtte det vel tage hensyn til præcedens. Det kunne give slemme følger, hvis rejsende artister uden videre kunne sende kunstværker hjem pr. efterkrav. Man har derfor undladt at udtale sig officielt. Samtidig er der ikke tvivl om, at selve den omstændighed, at Akademiet beholdt billedet, var en anerkendelse af dets kvalitet, og forøvrigt udtalte Akademiet smigrende ord om de hjemsendte arbejder og sørgede for prolongation af stipendiet (9, 13, 17, 19, 21, 22, 24, 26, 29).

Eckersbergs egne ord om portrættet antyder, hvor stilbevidst han var blevet. I Rom var han blevet overbevist klassicist af streng observans. Han så sig selv, i al beskedenhed, som malerkunstens sidestykke til Thorvaldsen og C.F.Hansen, som skulle gøre København til et Nordens Athen (13). Han taler flere gange om grækerne som »vore mestre«, hvorfor han også må tage forbehold med hensyn til Hansen, idet han til gengæld knytter et særligt håb til vennen Peder Malling, som han kalder de største grækernes fortrolige (5, 6, 31).

I Rom blev han således fast forankret i en streng klassicisme, hvor han som maler især måtte støtte sig til Poussin, der nævnes en enkelt gang (5), og hvor han gradvis undertrykte det davidske element med kraftig plastik, rubenske farver og en nærgående naturalisme.

Fig. 3. C.W. Eckersberg: Porta Angelica og Villa del Belvedere. Pen og tusch. 24,5 × 35 cm.
Betegnet: Prospect af Porta Angelica og Belvedere. 1813. Tegning til maleriet fig. 2. Privateje.

Den forstærkede klassicisme synes også at have medført en øget snæverhed i synet på anden kunst. Egentlig synes der ikke at være andre end Thorvaldsen, der rigtigt har interesseret ham. Af de samtidige malere, som han traf i Rom eller så arbejder af, taler han mest om tyskerne. Dem finder han mådelige som malere, men de kan efter hans mening være udmærkede i komposition (1, 2, 15, 16, 17, 28, 30). Han nævner uden glæde Vincenzo Camuccinis paveportræt, men ellers taler han især om de franske, og her interesserer han sig for M.M.Drolling (25, 27) og Antoinette Lescot, senere Haudebourt-Lescot, (15). Af landskabsmalerne sætter han mest pris på Abraham Teerlink og P.-A.Chauvin (34). Alle dem han nævner er, ligesom han selv, blandt de mindre aktører på kunstens scene.

Dagbogen og brevene indeholder også påfaldende udeladelser. Således nævnes ikke Vogel von Vogelstein, der malede et portræt af Thorvaldsen samtidig med at Eckersberg malede sit. Dernæst kan man undre sig over,

at han slet ikke nævner Ingres. Det kan være en tilfældighed, men kan dog også være udtryk for en bevidst holdning således som formentlig i tilfældet Vogel von Vogelstein, hvor måske et konkurrencemoment har spillet ind. Hvad Ingres angår ved vi ikke, om Eckersberg har kendt ham, men i betragtning af, at de boede næsten dør om dør og havde fælles bekendte, må vi antage, at han ialtfald må have hørt om ham. Om han har set noget af hans kunst, er usikkert. Ingres portrætter fra Rom har han næppe set, de var vel forlængst gået til bestillerne, og det samme gælder hans mange portrættegninger. Eckersberg har dog været i Quirinalet (22. marts 1814) udtrykkeligt for at se de rum, der er dekoreret til Napoleon. Her må han have set Ingres »Ossians drøm«, og har han på grundlag af dette dannet sig sin forestilling om Ingres kunst, kan det ikke undre, hvis han ikke har sat pris på ham og derfor ikke omtalt ham. Et sådant billede ville Eckersberg som doktrinær klassicist ikke kunne anerkende.

Som maler, rent professionelt, var Eckersberg snævert begrænset af sin klassicisme. Han rensede i Rom sin stil for alle mindelser af det, de radikale i Frankrig kaldte »Pompadour«, og han var som maler uberørt af romantikken. Men som turist er han mere åben. I sine breve giver han livlige skildringer af bevæget natursceneri og lysfænomener som set med en romantisk landskabsmalers øjne (2, 11, 14, 27, 32). Det svarer til hans mere turistikke interesse for middelalderlige mindesmærker. For at krydre beretningens hverdagskost kan det bemærkes, at han smuglede antikke medailler hjem i kuffert med dobbelt bund (33).

Det benyttede materiale slutter sig umiddelbart til det tilsvarende fra Eckersbergs ophold i Paris publiceret i 1947 (C.W. Eckersberg i Paris. Dagbog og Breve 1810-13. Udgivet og kommenteret af Henrik Bramsen, København 1947). Det befinder sig på det Kongelige Bibliotek (Add. 301-2), hvortil det i sin tid er blevet afleveret fra Universitetsbiblioteket, som havde fået det fra Eckersbergs arvinger ved Emil Hannovers mellemkomst. Materialet er ordnet af Hannover og bærer hans nummerering. Rækkefølgen holder dog efter en nøjere granskning ikke altid stik og er ændret i den foreliggende udgave. Kun i enkelte tilfælde er dateringen usikker.

Dagbogen og brevene er gengivet så nøjagtigt som muligt med bevaring af stavemåde og tegnsætning. Kun i få tilfælde er denne ændret

Fig. 4. C.W. Eckersberg: Alkyones afskedshilsen til sin bortrejsende ægtefælle. Olie på lærred. 72,5 × 48,5 cm. Malet 1813. Hannover nr. 136. Statens Museum for Kunst. Arv efter Eckersbergs døtre.

af hensyn til forståelsen. Brevene er alle koncepter, og de indeholder en del udstregninger. Sådanne er udeladt i de tilfælde, hvor det drejer sig om sætninger, der i det følgende blot er blevet omredigeret, men er medtaget, hvor de indeholder oplysninger, der ikke findes andet sted, og hvor udstregningen synes fremgået af fortrydelse. I foreliggende udgave er det angivet, når der er tale om udstregninger. Ydermere er Eckersbergs parenteser runde, men udgavernes kantede. En tom, kantet parentes i teksten angiver enten, at et stykke mangler i brevet, eller at ord ikke har kunnet tydes. De breve, der bringes efter deres ordlyd, er fuldstændigt aftrykte, selvom dele af dem er gentagelser eller almindeligheder. Andre breve, som er skønnet som helhed ikke at indeholde noget væsentligt, som ikke findes i andre breve, bringes kun i sammendrag. Teksterne er forsynet med noter og et personregister. Dagbogen indeholder en del oplysninger om køb af farver og andet materiale, som af konservator Adam Raft på baggrund af hans særlige viden på dette område er undersøgt og kommenteret.

HENRIK BRAMSEN